

Sa Murada Alta

per M. Villangómez Llobet

Si el baluard de Sant Joan, avui excavat i foradat, era la terrassa assolellada i oberta de l'enfonsat barri de la plaça de Vila, el baluard de Santa Llúcia era l'expansió, encara més elevada i amb més perspectives, de sa Carrossa i els carrers i placetes del barri oriental. No li dèiem el baluard de Santa Llúcia —o Llòcia, deformació eivissenca—, nom llibresc i oficial; l'anomenàvem, popularment, sa Murada Alta. I el tros de murada estret i prolongat que muntava des del baluard de Sant Joan fins a sa Murada Alta, vorejant sa Carrossa, era sa Murada Llarga. De petit, vaig jugar molt més al baluard de Santa Llúcia que al de Sant Joan. Més endavant, i durant molts d'anys, sa Murada Alta va ser un lloc predilecte.

Tots dos bastions, més extensos que els restants, són el resultat del segon pla de les murades —el de Fratin—, que va permetre l'eixamplament, des del segle XVI, de la vila fortificada. Una de les primeres conseqüències d'aquesta Vila Nova va ser la construcció, per la banda dels penya-segats de llevant, del convent dels dominics. El nostre espai d'esbarjo quedava així complet, del baluard de Santa Llúcia a la plaça de l'Ajuntament, passant per darrera el convent. El baluard forma una mena d'altiplà una mica aïllat, però no perd del tot el contacte amb el veïnat d'aquella part de Dalt Vila. Hi podies estar en companyia o passejar-hi tot sol. I des d'allí podies mirar, et senties impulsat a mirar —i a mi sempre m'havia temptat perdre'm llargament en la contemplació. T'atreïa mirar cap als quatre vents, l'espectacle sent molt diferent en les quatre direccions. Cap a migjorn i llebeig, la ciutat vella pujava des de sa Carrossa, als teus peus, fins a l'extrem més alt de la torre de la catedral. Veies a llevant, des de l'altura de murada i precipici, el mar obert, amb els accidents pròxims de costa i d'illots, amb la més llunyana Formentera i enllà l'extensió deserta, ja gairebé sense vaixells. A tramuntana, la mar es recloïa en port, limitat davall teu per l'atapeïment de cases de sa Penya i la Marina i a l'altra banda per la corba suau de la costa baixa i imprecisa, els horts, la línia familiar de les muntanyes. Vers ponent continuava la murada, s'allargava la Marina, s'estenien els camps amb un horitzó de serra. Durant l'hivern, al matí o en haver dinat, era dolç prendre el sol per sa Murada Alta, anant d'un cantó a l'altre —enmig, al seu fossat, el polvorí—, amb la mirada atenta o el pensament despert; a la primavera o a l'estiu, l'hora bona era l'acabament de la tarda, el llarg crepuscle, fins i tot els primers moments del vespre.

Vaig recollir o fixar aquest temps, de trànsit d'ençà que el sol s'apaga sobre els murs superiors de Dalt Vila fins a les primeres estrelles que apareixen misteriosament, en un dels poemes més antics entre els que he publicat. Vaig escriure el poemeta el 14 d'abril de 1933; és el que

comença: «Pels graons de les cases on refreda la calç»... Són uns pocs versos ascendents; la llum —l'emoció— es va reduint a les cases més altes, al campanar, i roman després als núvols encesos i dispersos, que finalment deixen pas, ja enfosquits, a la claror dels estels inicials. Els vuit versos de *Impressió d'Eivissa*, que vaig anar retocant, varen ser distingits molt més endavant pel meu amic Salvador Espriu, que els va incloure, amb uns altres versos de Rosselló-Pòrcel i d'Ausiàs March, a la seua obra dramàtica *D'una vella i encerclada terra*.

Ja a la darrera de la meua producció poètica, vaig dedicar a sa Murada Alta i al món que la volta —i al món interior cap al qual també es pot observar— un poema extens, *Els murs*, subtítulat precisament *Baluard de Santa Llúcia*. Publicat per primera vegada a la revista barcelonina *Poemes*, és el que obre el meu últim llibre de poesia, *Declarat amb el vent*. Si *Els murs* és un poema nocturn, en el mateix llibre de 1963, a la secció *Els passadissos*, es troba un altre poema, ara solar, on l'escenari és també sa Murada Alta. Malgrat les notes exteriors, el poema és molt íntim i líric. Els mots hi prenen un to no sé si irònic o una mica esqueixat, però al fons són molt seriosos. Parl del poema que comença «Jo no voldria escriure més». Entre al·lusions a «insidioses» inquietuds eròtiques, conté unes referències concretes a una vella passió, ja que en aquest lloc que pren «el nom d'una santa» em veia o em trobava, com també a altres llocs, amb «el meu amor» així mateix amb nom de santa —de la més santa—, a hores de «solellet». Ella hi venia amb la germana o amb una amiga, a voltes amb les dues. Els vastos espais es podien condensar en una sola presència, tot desapareixia en l'atracció d'uns ulls, la gràcia d'un somris, els moviments d'un cos, o bé des d'aquesta companyia es podia tornar a veure l'espectacle d'un món estimat. Quan jo deïa, en un poema de la primera edició de *Elegies i paisatges*, «Davall un blau serè, la mar tranquil·la i blava, / tan ampla —des del lloc on amb tu la mirava», aquest indret de la nostra Dalt Vila era el baluard de Santa Llúcia o la miranda més propera.

Trobaríem més referències al baluard —i no diguem a aquell amor que venia de temps molt juvenils a través dels anys— en els meus versos. Els dos elements del títol del meu primer llibre, l'elegiac i el paisatgístic, els podríem veure mesclats al pla espaiós que els hòmens alçaren, circuit de distàncies i de perspectives. Les «elegies» són principalment amoroses, i si en alguna ocasió evoquen amb nostàlgia una vida illenca més general, anterior a la guerra, també en aquest camp s'hi mescla l'amor, una imatge estimada, perquè la guerra, dividint el territori i la gent en dues parts, va suposar també una separació i un allunyament individuals. Precisament a la murada, però a

«La llum —l'emoció— es va reduint a les cases més altes, al campanar, i roman després als núvols encesos i dispersos...»

l'extrem oposat, al Portal Nou, a la tarda, després del gran bombardeig, vaig veure la bella amiga per darrera volta abans del seu viatge d'anys. Al llibre hi ha «paisatges» escrits entre els anys 33 i 36, com l'esmentat *Impressió d'Eivissa*, l'inicial *Començament de tardor*, *Imminència de l'hivern*, inspirat a Santa Eulària, i d'altres, però no s'hi troben poemes estrictament amorosos anteriors a l'absència. Tots aquests poemes, llevat dels de la secció titulada *Intermedi*, són per consegüent obra elegíaca.

De *Elegies i paisatges* és també el poema titulat *Regrés*. Conté una descripció de Dalt Vila vista concretament des del baluard de Santa Llúcia. És el meu «regrés» de la península, després de la guerra, i suposava, intensos, enyor, desesperança i «dolor». *Dolor* era el primer títol que vaig dar al poema, mot extret del vers d'Ausiàs March que l'encapçala. És curiós: vaig veure el poema, me'n va venir la inspiració, a sa Murada Alta, però vaig escriure els versos més endavant, ja de tornada a Vitòria. Amb tot, lapses com aquest, entre el moment de la concepció i el de l'execució, no són insòlits en el meu treball d'escriptor. Una altra observació sobre aquest poema: escrit el 1939, en català i en alexandrins amb rima consonant, el vaig publicar per primera vegada, traduït per mi mateix al castellà en versos blancs, el 1945, a la revista *Ibiza*.

Posteriorment, amor i mar —el mar de llevant contemplat a la nit des del mur immediat al bastió— es confonen, «damunt el doll de lluna caigut ones enllà», en

el poema més extens que he escrit, *Illa*. Era el record d'un altre temps, «quan l'amor em poblava l'esperit vigilant». Com es pot veure, aquella banda de la murada prenia una forta presència en la meua poesia, conseqüència de la que tenia en la meua vida.

Vist des del port, el baluard de Santa Llúcia apareix com una gran construcció, dalt de tot del barri de sa Peña, puig que és com un avançat repeu del puig més elevat on es va assentar Dalt Vila. L'antic puig de Santa Llúcia es coronà, per raons de defensa i ampliació de la vila emmurallada, amb la poderosa massa que fa com una proa esmolada cap al cantó on les cases deixen lloc al penya-segat i el port s'obre a la mar lliure. Quan un deixa el moll en una embarcació i surt a la mar oberta, el baluard de Santa Llúcia va canviant d'aspecte. El costat frontal i més ample, que sembla que pesi, indiferent, sobre el caseriu espès i modest, va esborrant-se, i es fa més present l'angle agut, oblic, tallant; quan ja les ones indiquen que el redòs queda endarrera, es veu el costat que té davall, només, l'alt espadat i la mar. Aquest és el baluard per a molts d'observadors. Per a mi el baluard és sa Murada Alta, i entre l'una i l'altra denominació podríem imaginar una diferència semblant a la que hi ha entre el món d'enfora i la intimitat arcerada, entre els accidents exteriors i la vella i personal consciència.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET